

Nr 43.

Av herr **Bergquist**, *angående behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m.*

I fråga om utseende av domare vid städernas domstolar gälla helt andra grunder än för övriga domare. Enligt lag den 14 mars 1921 skola borgmästare ävensom rådmän och magistratssekreterare i Stockholm utnännas av Kungl. Maj:t inom ett förslag å tre personer som uppgöres av stadens röstberättigade innevånare. Rådmän i andra städer än Stockholm skola jämlikt Kungl. Maj:ts resolution den 16 oktober 1723 utses genom val av stadens borgerskap, d. v. s. numera stadsfullmäktige, varefter länsstyrelsen har att utfärda fullmakt för den som vid valet erhållit de flesta rösterna. Övriga tjänstemän vid stadsdomstolarna, såsom assessorer och stadsnotarier, utses stundom av stadsfullmäktige och stundom av magistraten. I regel gälla för stadsdomarna icke några särskilda kompetenskrav utöver avlagd juridisk examen för de s. k. litterata domarna.

Frågan om stadsdomstolarnas rekrytering var föremål för uttalande i den till 1931 års riksdag avlåtna propositionen angående huvudgrunderna för en rättegångsreform. Dåvarande chefen för justitiedepartementet framhöll, att de grunder som gällde i fråga om städernas domareval icke innebure fullgoda garantier för en tillfredsställande rekrytering, vilket i främsta rummet sammanhänge med att den korporation, åt vilken valet vore anförtrött, i allmänhet icke ägde tillräcklig kännedom om de sökande eller erforderlig sakkunskap för att rätt bedöma deras kvalifikationer som domare. En reform borde enligt departementschefens förmenande taga sikte på att vid valet endast finge ifrågakomma sökande, som med hänsyn till skicklighet och erfarenhet ägde för tjänsten erforderliga kvalifikationer och för ernående av detta syfte syntes icke kunna undgås, att valrätten begränsades inom ett förslag, vid vars upprättande allmänna befordringsgrunder vunne beaktande i högre grad än för närvarande vore fallet. Särskilda utskottet, som behandlade ifrågavarande proposition och vars utlåtande i denna del godkändes av riksdagen, anslöt sig i allt väsentligt till de av departementschefen framställda synpunkterna endast med den modifikationen, att beträffande vissa befattningar förslaget icke borde vara ovillkorligt bindande utan i särskilt fall borde kunna utses person utom förslaget som förordats av staden och enligt allmänna befordringsgrunder borde jämte de på förslaget uppförda kunna ifrågakomma till befattningen.

Den 21 april 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för utredning av frågan om ordningen för stadsdomaretjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande

rådhusrätternas rekrytering. Vid anmälan av ärendet i statsrådet framhöll departementschefen, att denna fråga vore värd synnerligt beaktande och att den därför, såsom också riksdagen torde hava förutsett, borde upptagas till närmare övervägande utan avbidan på den allmänna rättegångsreformen. Departementschefen ifrågasatte, att vissa krav på skärpt kompetens borde uppställas för att någon skulle kunna komma i fråga till domarebefattning i städerna, därvid lämpligen kunde stadgas, att endast den vore behörig som uppehållit befattning som ledamot eller fiskal i hovrätt och alltså undergått utbildning i såväl underrätt som överrätt, samt underströk att en sådan lösning även skulle medföra den beaktansvärda fördelen att en cirkulation komme till stånd mellan stadsdomstolarna och de rent statliga domstolarna till båtnad jämväl för de senare.

De sakkunniga, som med stöd av nämnda Bemyndigande tillkallades, avgåvo den 8 november 1933 sitt betänkande (Statens off. utredningar 1933: 31.) De sakkunnigas förslag innebar i huvudsak följande. Beträffande borgmästare i stad med magistrat samt rådmän och magistratssekreterare i Stockholm föreslogs ej annan ändring i nuvarande ordning, än att före valet ansökningshandlingarna skulle överlämnas till hovrätten, som hade att upprätta förslag å de tre sökande, som med hänsyn till förtjänst och skicklighet främst borde ifrågakomma till befattningen. Detta förslag skulle dock ej vara bindande för väljarna. I fråga om rådmän i andra större magistratsstäder, d. v. s. städer i vilkas rådhusrätter skulle finnas minst tre lagfarna ledamöter, föreslogo de sakkunniga, att liksom vid borgmästareval inkomna ansökningshandlingar skulle överlämnas till hovrätten, som hade att uppgöra förslag enligt sedvanliga befordringsgrunder. Stadsfullmäktige skulle därefter, obundna av hovrättens förslag, uppsätta förslag å tre personer, bland vilka Kungl. Maj:t hade att utnämna innehavare av befattningen. Övriga befattningar som bisittare i de större rådhusrätterna, assessorer och stadsnotarier, skulle tillsättas av magistraten. Några särskilda kompetenskrav — utöver juridisk examen — föreslogos ej för borgmästare och rådmän, var emot förslaget innebar, att till ordinarie innehavare av befattning, som skulle tillsättas av magistraten, ej finge utses annan än den som tjänstjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller av Kungl. Maj:t förklarats behörig till befattningen. Vikarie för sådan befattningshavare skulle, då fråga vore om längre tid än en månad, fylla samma kompetenskrav. I fråga om befattningar vid sådana mindre rådhusrätter, som skola upphöra, föreslogos inga ändringar.

Såsom motiv för sitt förslag anförde de sakkunniga i huvudsak. Då olägenheterna vid borgmästareval numera vore starkt begränsade, torde det ej vara erforderligt att ändra reglerna för tillsättning, men då det vore av vikt att underlätta för väljarna att bilda sig ett omdöme om sökandenas kvalifikationer som domare, vore det önskvärt att erhålla hovrättens yttrande över sökandena. Att uppställa särskilda kompetenskrav för sökande till borgmästarbefattningar, vilka krav icke skulle kunna sättas högre än departementschefen ifrågasatt, vore säkerligen utan större värde, då det låge i sa-

kens natur, att sökandena till sådana befattningar i regel kunde åberopa väsentligt större meriter. I fråga om rådmän i de större städerna utom Stockholm hade erfarenheten givit vid handen, att städerna icke alltid iakttagit de krav, som borde ställas å dessa domare. Det vore därför av värde att för tillsättning av dessa befattningar genomfördes liknande regler som för borgmästartjänsterna. Då även dessa befattningshavare i allmänhet utsåges först efter ganska långvarig domaretjänstgöring och alltså vid en tid, då tidigare förvärvad fiskalskompetens icke längre vore av större betydelse för bedömande av vederbörandes duglighet, borde ej särskilda kompetenskrav uppställas. Däremot vore sådana krav för övriga befattningshavare ägnade att verka i hög grad gynnsamt å rekryteringen utan att medföra större praktiska svårigheter.

Genom kungl. kungörelse den 4 maj 1934 har därefter stadgats att, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annat medgiver, till innehavare av befattning som assessor vid rådhusrätt eller stadsnotarie må utses allenast den som innehaft förordnande som fiskal i hovrätt och som av hovrätten funnits skickad att erhålla fortsatt domareförordnande. Tillika har föreskrivits, att såsom vikarie för längre tid än en månad årligen å sådan tjänst eller å befattning som lagfaren rådmän vid större rådhusrätt må förordnas allenast den som innehar nyssnämnda behörighet eller är ordinarie tjänsteman vid rådhusrätten. — I övrigt har de sakkunnigas förslag icke föranlett någon åtgärd.

De föreskrifter, som genomförts enligt nyssnämnda kungörelse, hava i vissa avseenden visat vara av stort värde. Genom att unga hovrättsjurister tjänstgöra som vikarier i rådhusrätterna tillföras städernas domstolar ofta nog ledamöter med friska impulser och goda teoretiska kunskaper. Å andra sidan är rådhusrättstjänstgöringen säkerligen av stort värde för hovrättsjuristerna, som därigenom kunna samla erfarenheter från sådana rättsområden, med vilka de eljest icke få beröring, och genom magistratsarbetet vinna kontakt även med den praktiskt-administrativa verksamheten. Emellertid kunna de genomförda föreskrifterna icke anses tillfyllest. Å ena sidan har genom dem skapats garantier endast för att jurister med prövad domarskicklighet erhålla vikariat och de relativt fåtaliga assessors- och stadsnotarietjänsterna, under det att inga garantier finnas för att rådmansbefattningarna tillsätts med god domare. De måste anses som en oegentlighet att ställa större krav å vikarierna än å de ordinarie befattningshavarna och det måste anses som ett starkt önskemål att städernas domstolar i god tid rustas att motsvara de ökade krav, som rättegångsreformernas genomförande kommer att ställa å dem. Å andra sidan hava de fastställda kompetenskraven medfört vissa olägenheter för de unga juristerna. För att kunna tillgodose kraven på rådhusrättsvikarier hava hovrätterna nödgats till sig knyta ett större antal unga jurister med fiskalskompetens än som tidigare varit erforderligt. Det ökade antalet unga jurister, som sålunda tjänstgöra i hovrätterna, har emellertid icke erhållit däremot svarande möjligheter att vinna befordran, utan de nya föreskrifterna hava bidragit till att göra domarbanan osäkrare och långsammare än förut. Ur såväl rådhusrätternas som hovrätternas synpunkt måste

det därför anses önskvärt att de fastställda kompetenskraven utsträckas att gälla även de ordinarie rådmansbefattningarna. Vissa övergångsbestämmelser torde därvid erfordras. Från städernas sida torde knappast några befo- gade anmärkningar kunna riktas mot en sådan anordning, då det självfallet är ett intresse för städerna att få så goda domare som möjligt och rådmans- befattningarna mer och mer övergått till rena domartjänster. Med hänsyn till betydelsen av en god rekrytering av rådhusrätterna torde det även vara av värde att de regler för tillsättning av rådmans- tjänster, som föreslagits av ovannämnda sakkunniga, infö- ras, då därigenom förtjänst och skicklighet tor- de bli bättre än nu tillgodosedda.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag anhålla,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* utfärda föreskrifter att de behörighetsvill- kor, som gälla för assessorer och stadsnotarier vid större råd- husrätter, även skola gälla rådmän vid sådana domstolar, *dels ock* för riksdagen framlägga förslag om ändrade bestäm- melser för rådmansval i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som den 8 november 1933 avgivits av särskilda sakkunniga.

Stockholm den 14 januari 1937.

Thorwald Bergquist.
